

Першко Г. О.,

*старший викладач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ЗМІСТ ТА ФОРМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ З ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті охарактеризовано зміст, форми та методи підготовки майбутніх соціальних педагогів, які сприяють формуванню толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Ключові слова: соціальний педагог, толерантне ставлення, діти з особливостями психофізичного розвитку.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Дедалі більшого поширення набуває процес інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади, що зумовлено визнанням унікальності кожної дитини, зміною ціннісних орієнтацій в освіті сучасної України. Важлива роль в інтегрованому просторі загальноосвітнього навчального закладу відводиться соціальному педагогові, який має володіти комплексом необхідних знань, умінь і навичок для того, щоб сформуванню толерантного ставлення учнів та їх батьків до дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Наразі професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів передбачає опанування широкого спектра різноманітних форм та методів роботи в даному напрямі. Тому **метою статті** є характеристика змістово-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів з формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітньому навчальному закладі.

Насамперед така підготовка здійснюється в межах навчальних курсів. Так, зокрема, в рамках навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» розроблено окремий модуль «Зміст соціально-педагогічної роботи в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу», який викладається студентам III курсу спеціальності «Соціальна педагогіка» денної форми навчання. На практичному занятті цього модуля «Формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку» студенти виконують вправи, спрямовані на формування толерантності, поважного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку (визнання серйозності цієї проблеми), терпимості тощо.

Здійснюючи у процесі самостійної роботи до модуля розробку плану проведення години спілкування для учнів молодшої школи на тему «Толерантність — це основа гарних стосунків з іншими», студенти використовують різні методи та прийоми. Наприклад, до її основної частини складають повідомлення, добирають розповіді, вправи, ситуації. Зокрема, студенти висвітлювали такі важливі питання: «Про рівність та різноманітність людей», «Про взаєморозуміння та дружбу між людьми», «Про готовність прийняти та визнавати інших такими, які вони є», «Про взаємодію на основі згоди», «Про повагу прав, бажань, потреб іншого», «Необхідність співчуття, чуйності, милосердя, дружельюбності у стосунках з товаришами» тощо.

Виконання такого завдання орієнтоване на формування у студентів умінь пояснювати учням важливість терпимості як необхідної умови збереження злагодності в колективі, в якому навчається дитина з особливостями психофізичного розвитку, демонструвати зразки толерантного ставлення у стосунках з різними людьми.

Студенти здійснюють також розробку сценарію проведення дружнього кола для учнів молодшої школи на тему «Поглянь на іншого як на рівного». Така форма роботи сприяє створенню дружніх стосунків дітей з особливостями психофізичного розвитку та їх здорових однолітків, розумінню важливості взаємодопомоги в дитячому колективі.

Ця форма роботи є надзвичайно важливою, оскільки саме в початкових класах дитина з особливостями психофізичного розвитку навчається перебувати у шкільному колективі загальноосвітнього навчального закладу, будувати спільну навчальну діяльність зі своїми однолітками з типовим розвитком. Отже, між ними мають бути встановлені демократичні та гуманні відносини.

Здійснюючи розробку плану проведення виховної години для учнів молодшої школи на тему «Толерантним будь завжди — своїми діями це доведи», студенти наповнюють його основну частину різноманітними інформаційними повідомленнями, які є надзвичайно корисними для формування уявлення учнів про людяність, ввічливість, доброзичливість, уміння поважати кожного однокласника, не принижувати його людської гідності, бачити в іншому друга, людину, яка підтримує, зрозуміє, надасть пораду, спроможності керувати власними емоціями, розвивати позитивні почуття до дитини, яка має порушення у розвитку, відкинувши можливе упереджене ставлення до неї.

Готуючи розробку плану-конспекту проведення бесіди для батьків здорових однолітків дітей з особливостями психофізичного розвитку на тему «Людяність починається з сім'ї», студенти акцентують увагу батьків на вихованні поваги до дітей, які мають порушення у розвитку. Це потрібно для того, щоб дитина з особливостями психофізичного розвитку відчувала, що вона належить до класу, не відторгнута і займає важливе місце в колективі. Адже встановлення моральних норм співжиття у дружньому шкільному колективі залежить не

тільки від самих дітей, але й від їхніх батьків. Така форма роботи сприяє формуванню позитивної громадської думки батьків стосовно спільного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в колективі здорових однолітків.

Варто зазначити, що розроблені самостійно форми та методи роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку студенти активно використовують у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів, в яких запроваджено інтегроване навчання, під час проходження соціально-педагогічної практики.

Важливим також є впроваджений курс «Основи інклюзивної освіти» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» денної форми навчання. На практичному занятті «Подолання упередженого ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку» студенти виконують вправи, під час яких визначають та обговорюють стереотипи, що існують стосовно дітей з особливостями психофізичного розвитку, встановлюють причини та виявляють наслідки стигматизації дітей з особливостями психофізичного розвитку, набувають власного досвіду переживання стигми та досвіду, отриманого в той час, коли стають свідками стигматизації інших, визначають терміни, які слід використовувати, та терміни, яких слід уникати стосовно дітей з порушеннями розвитку, ознайомлюються з ігровими прийомами, які сприяють «виплескуванню» негативної емоційної енергії за допомогою вербальних засобів у прийнятній формі.

На практичному занятті «Формування рівноправних соціальних стосунків в учнівському колективі інклюзивного закладу» студенти виконують вправи, за допомогою яких визначають, чим вони схожі та чим відрізняються, визначають основні потреби один одного, риси характеру та звички, які заважають в житті і які хотілося б змінити, одержують можливість дізнатися про себе щось нове, а також те, що не сприймається оточуючими.

Не менш важливим завданням самостійної роботи студентів у межах курсу є здійснення підготовки тематичного дня в інклюзивному закладі для батьків і дітей з особливостями психофізичного розвитку на тему толерантності, програму якого вони наповнюють різними заходами. Такими заходами можуть бути організація майстер-класів, які спрямовано на розгляд питань терпимості та довіри, поваги та рівноправності; проведення ігрових проблемних вправ, які навчають адекватному вираженню почуттів та переживань, не принижуючи гідність іншої людини, визначають конструктивні способи виходу з конфліктних ситуацій; організація різноманітних конкурсів: створення аматорських відеороликів, що несуть ідеї толерантності; підготовка емблеми толерантності та гасла до неї, сімейного плакату та девізу до нього щодо готовності прийняти інших такими, які вони є, взаємодіяти на основі згоди; підбір афоризмів, цитат або висловлювань, складання та декламування віршів, приказок і прислів'їв, які породжують почуття милосердя, доброти, душевної теплоти, взаємодопомоги тощо [1].

Варто наголосити на тому, що програму проходження навчальної соціально-педагогічної практики для студентів III курсу спеціальності «Соціальна педагогіка» доповнено завданнями, одним з яких є підготовка і проведення бесіди з учнями щодо толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому навчальному закладі, в якому запроваджено інтегроване навчання.

Проведення таких бесід є надзвичайно важливим і здійснюється студентами у доступній та зрозумілій формі з урахуванням вікових можливостей учнів. Під час бесід учні мають змогу усвідомити сутність понять «індивідуальність», «толерантність», «дискримінація», потребу у виробленні толерантного спілкування, толерантної поведінки, її ролі у житті класного колективу, необхідність практично застосовувати навички толерантності у повсякденному шкільному житті, а також усвідомити власний рівень культури толерантності, особистої відповідальності, важливість взаєморозуміння, поваги переконань, почуттів інших, встановлення довірливих відносин між однокласниками [2].

У навчально-виховному процесі важливу роль відіграє і позааудиторна робота, яка також формує толерантне ставлення студентів до дітей з особливостями психофізичного розвитку. Наприклад, під час проведення кінофестивалю «Кіно без бар'єрів» студенти ознайомлюються із документальними фільмами, експериментальним відео, комедіями, дитячими фільмами та анімаціями різних країн світу, які спрямовано на подолання упередженого ставлення до людей з інвалідністю. Завдяки участі у кінофестивалі студенти досягають всебічного та глибокого розуміння соціальної сутності дитини з особливостями психофізичного розвитку, її світосприйняття, чітко усвідомлюють, що вона має право на задоволення різнобічних соціальних потреб у пізнанні, спілкуванні, творчості, а також може бути такою ж здібною та талановитою, як її одноліток, який не має проблем зі здоров'ям.

У рамках тематичного тижня, присвяченого запровадженню інтегрованого навчання і виховання учнів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах, проводяться такі заходи: тематична інформина «Дивись на нас як на рівних», виставка та конкурс стіннівок «Прояви турботу та обачливість до дітей з особливостями психофізичного розвитку» серед груп III-IV курсів студентів спеціальності «Соціальна педагогіка».

Ще однією з форм позааудиторної роботи зі студентами є організація тематичних зустрічей з видатними діячами в галузі науки, освіти та культури, які проводяться напередодні Міжнародного дня толерантності (International Day for Tolerance) [4]. Такі тематичні зустрічі є надзвичайно корисними для студентів, які мають змогу багато чому навчитися у людей, котрі, незважаючи на свою інвалідність, досягли значних успіхів у професійній діяльності.

Таким чином, змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів з формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку здійснюється шляхом комплексного поєднання теоретичної (курси «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», «Основи інклюзивної освіти»), практичної підготовки (навчальна соціально-педагогічна практика в загальноосвітніх навчальних закладах) та різних форм позааудиторної роботи зі студентами (тематичні зустрічі, тематичні тижні, кінофестивалі).

ДЖЕРЕЛА

1. Вайнола Р. Х. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін : навч. посіб. / Р. Х. Вайнола, С. О. Сисоева. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. — 152 с.
2. Грива О. А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей та молоді в умовах полікультурного середовища : моногр. / О. А. Грива. — К. : ПАРАПАН, 2005. — 228 с.
3. Гусев А. И. К проблеме измерения толерантности к неопределенности / А. И. Гусев // Практична психологія та соціальна робота. — 2007. — № 1. — С. 21–28.
4. Міжнародний День толерантності в Україні: 16 листопада проголошено ЮНЕСКО Міжнародним Днем толерантності // Педагогіка толерантності. — 2006. — № 1. — С. 16–25.

В статье охарактеризованы содержание, формы и методы подготовки будущих социальных педагогов, способствующие формированию толерантного отношения к детям с особенностями психофизического развития.

Ключевые слова: социальный педагог, толерантное отношение, дети с особенностями психофизического развития.

The article described the contents, forms and methods of preparation future social teachers who promote tolerance to children with special needs.

Key words: social pedagogue, tolerance, children with special needs.

Процька С. М.,
викладач кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК СКЛАДНИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

У статті подано сучасне тлумачення поняття «толерантність» як складника професійної компетентності студента, розглянуто практичні аспекти формування толерантності у студентів при вивченні дисципліни «Загальна педагогіка».

Ключові слова: толерантність, інтолерантність, компетентність, компетентний, професійна компетентність.

У Законі України «Про освіту» (2022 р.), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2001 р.) вказується на необхідність підвищення професійного та загальнокультурного рівня випускників [1; 2]. Життєво важливим і актуальним сьогодні є створення системи неперервного навчання і виховання для досягнення високого освітнього рівня, забезпечення можливості духовного збагачення особистості, формування інтелектуального потенціалу нації.

Сьогодення вимагає від національної вищої школи застосування кращих її традицій і здобутків, надбань психолого-педагогічної науки, кардинального перегляду підходів щодо організації навчально-виховного процесу, змісту фахової підготовки та виховання студентської молоді, розробки і впровадження перспективних, інноваційних технологій навчання та виховання, що сприятимуть формуванню толерантності сучасного фахівця. Найбільш помітно проблема толерантності виявляється у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі, коли формується, розвивається й актуалізується система особистісних сенсів.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців інтенсивно розробляється у наукових дослідженнях останнього десятиліття. Питання формування професійної педагогічної компетентності майбутніх фахівців досліджували у своїх працях українські педагоги (В. Андрущенко, В. Баркасі, Н. Бібік, Л. Бірюк, Л. Ващенко, К. Віаніс-Трофименко, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Карпова, В. Калініна, В. Кремень, Н. В. Лалак, Г. Лісовенко, Г. Мельниченко, О. Овчарук, В. Огнев'юк, О. Пометун, А. Шишко та ін.). Вивчено